

Autós szakzsargon

DR. NAGYSZOKOLYAI IVÁN

Nem mondom, hogy az ügyfél kábítása nincs az indokok között, de itt máshol kell keresni a gyökereket. Minden szakmának vannak szakkifejezései, a terminus technicusok. Műszakilag egzakt kifejezések, és segítségükkel alkotott meghatározások. Ezek néha nagyon hosszúak, talán bonyolultak, a hétköznapi „gyorsbeszédhez” alkalmatlanok, ezért születnek rövidítések, ötletes vagy idegen nyelvekből erősen torzított „becenevek” és félrehallások. A szakzsargonban használt szavak csak szűk körben ismert kifejezések, melyek szakkifejezések pótlására, egyszerűsítésére szolgálnak. Tudjuk, miről van szó, ez nem rombolja a nyelvet (ha egyáltalán van olyan, hogy nyelvrombolás). Az viszont a szakemberektől elvárható, gondolom én, hogy ezt használva tudják, mi van a dolgok hátterében.

Nem tartoznak azok a szerkezetnevek a „szakzsargon” témakörébe, melyek névadóját ismerjük és nem torzultak el, ilyen például a Panhard-rúd vagy a Watt-csukló. Ide kívánczik Vincent Hugo Bendix (1881–1945) neve is. Ő a feltalálója és névadója annak az indítómotor-szerkezetnek, melyet közismerten bendixnek nevezünk. Mint amerikai autóiipari és repülőgépipari gyáros, igen jelentős nevet szerzett és eredményeket ért el az 1920-as és

Az autós világnak, a szervizvilágnak, az autószerelőknek, mint sok más szakmának, természetesen megvan a maga szakzsargonja. Botcsinálta nyelvészként vélem, hogy ennek számos oka van. Társadalmi csoportok, köztük például a bandák jassznyelvének a célja a bennfentesség, az, hogy mások ne értsék. Egyfajta kódolás. Gondoljunk csak arra, hogy a pénz címleteknek milyen sokféle a megnevezése. Az autós szakmai zsargon kialakulásának azonban nem ez a fő oka.

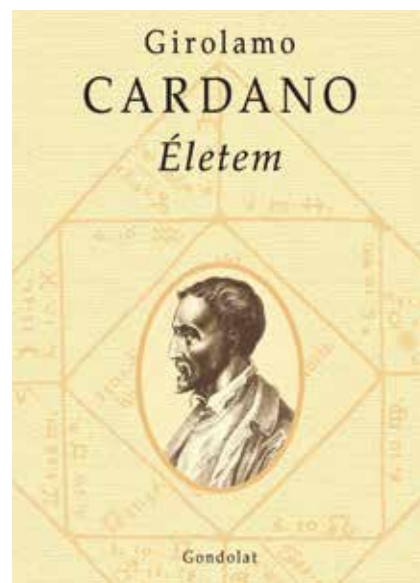
'30-as években. Elsőként vette meg a francia Henri Perrot dobfékre vonatkozó szabadalmát (1923-ban), és fékberendezésgyárat alapított. Sokan a fékekről ismerik a Bendix nevet, mind a vasúti, mind a haszongépjármű szektorban. A Bendix ma a Knorr-Bremse márkaneve.

Szakmánk nyelve német emlékből táplálkozott, ez a hatás mára nagyon is gyengült az angol előretörése miatt. A német szakkifejezések, többnyire félrehallással, erősen torzultak és így terjedtek el. Jellegzetes példa a hátramenet Rückwärts helyett gyakran hallott lükverc.

Ha ma valaki a győri Audi-gyár mérnökeivel beszélget a szakmáról, jó, ha tud németül, és német motoros, autós szakzsargonul, mindezt keverve angollal, mert különben egy kukkot se ért a mondókájukból. Röpködnek a rövidítések sokszor újnemetül (értsd: angolul). Szoktam velük beszélgetni, bizony nagyon elgondolkoznak, hogy amiről szó van, azt magyarul hogy is mondják. Ha nem tudják, legyintenek, hiszen nincs rá szükségük...

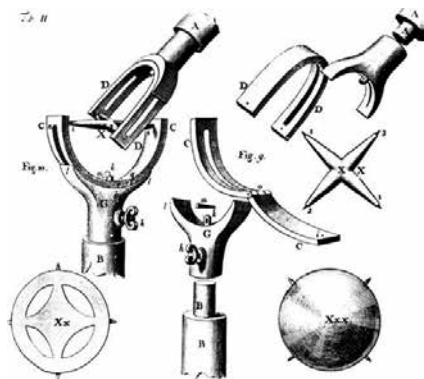
VALAHA ÉLŐ EMBEREK VOLTAK...

A kardáncsuklót, illetve -tengelyt Girolamo Cardano (1501–1576) nevéhez

Girolamo Cardano (1501–1576) a reneszánsz legsokoldalúbb alkotói közé tartozik. Róla nevezték el az általa feltalált kardántengelyt, ő találta föl a harmadfokú egyenletet, a valószínűségszámítást, és a prímszámok terén is felfedezéseket tett. Emellett számos, évszázadokig használt orvosság feltalálójaként és kiemelkedően sikeres diagnosztaként is ismert volt, filozófusként pedig olyan eredeti nézeteket vallott, hogy a pápa, a biztonság kedvéért, élete végéig házi őrizetben tartotta Rómában.

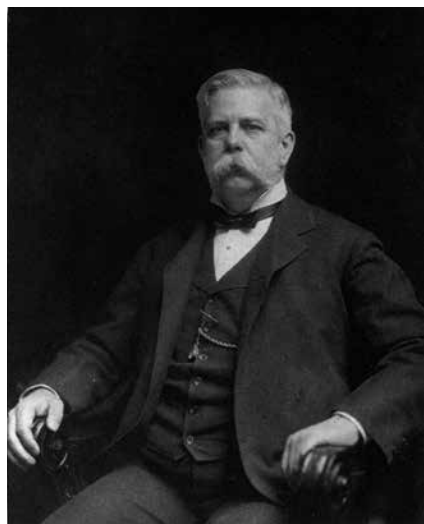
kötjük, habár a fáma szerint ezt a szerkezetet már az ókorban is ismerték. A kardán átírat ma már természetes. Az biztos, hogy nem gardány-csukló...

Használhatóvá ezt a tengelycsuklót Robert Hook tette 1663-ban, az ő neve az angolszász világ mai szakirodalmában jobban fennmaradt, mint Cardanóé.

Sokszor az eredeti névadó neve is torzul: az olajteknőnek nevet adó angol mérnök, J. H. Carter úr ma már karterre, helytelenül kartel-re torzult. Használjuk a kartergáz, kartertömítés kifejezéseket. Más nyelvekben ez alig fordul elő. Nálunk ragadt meg. A franciák ugyan azt mondják, hogy carter d'huile, az amerikaiak oil pan, az angolok inkább sump szavakkal azonosítják.

A légfékesek tudják, mi az a „vesztig”, gyakran használják is. A rugóerő-tárolós rögzítőfékről van szó, eredete

George Westinghouse (1846-1914)

minden bizonnyal a légfékek egyik atyjához, George Westinghouse (1846–1914) amerikai vállalkozó és mérnökhöz köthető, aki a vasúti légfék kifejlesztője, de maradandót alkotott a villamos gépek területén is.

A súrlódó betétet, elsősorban a fékbetétet, ferodónak is hívják. Cégnév az eredete, a ma is létező – igaz, ma már csak márkanev – Ferodo, a Federal Mogul cégóriáshoz tartozik. A cégalapító Herbert Froot 1897-ben készítette el első fékbetétjét, melynek anyaga laminált haj és bitumen „kompozitja” volt. A márkanev az alapító nevének betűiből áll össze, az e betű felesége, Elizabeth nevének kezdőbetűje.

Herbert Froot

A klingerit a szakmánkban ismert, többnyire azbeszttartalmú hengerfej tömítésanyagként híresült el. Névadója egy osztrák mérnök, Richard Klinger, aki 1886-ban készített szálanyagból préselt tömítést. Ma a Klinger Group Ltd. jelentős ipari tömítésgyártó.

A szimmer, szimmer-gyűrű vagy szimmering a tengelytömítés, tömszelence neve. A Simmerring vagy Simmer-Ring a Freudenberg Sealing Technologies márkaneve. Walther Simmer, a Freudenberg cégnél dolgozó

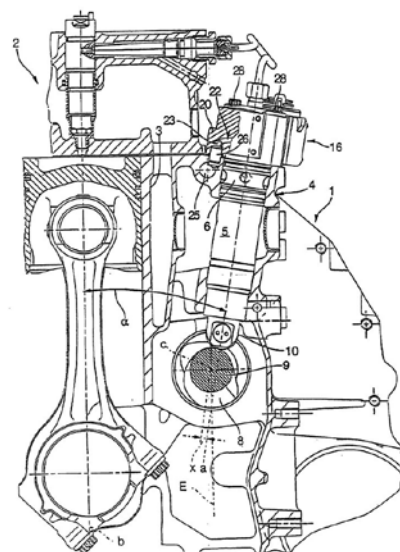
osztrák mérnök, később egyetemi professzor fejlesztette ki a róla elnevezett tengelytömítést 1929-ben, az ausztriai Kufsteinben.

A bowden (vagy bowden írásmódú) mozgást átvivő flexibilis kábel, például sebességváltó bowden, kuplung bowden, gázbowden, toló-húzó bowden stb. eredete is feltalálójához vezet vissza. Habár a technikatörténet kutatói is dilemma előtt állnak, mert több Bowden úr is kitalált efféle szerkezetet. A bowden mechanizmus, autótechnikához is köthetően az ír Ernest Monnington Bowden (1860–1904) nevéhez köthető. A leírás először az Automotor Journalban jelent meg, 1897-ben.

NÉMETBŐL TORZULTAK

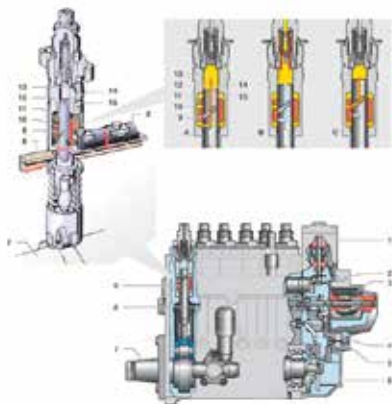
A pakolás szót tömítésekre használjuk, talán még ma is mondják, hogy hengerfejekpakolás. A német Packung szóból ered. Ma már kiveszőben van. Megmaradt azonban a felni a német die Felge szóból eredően. Ma már az acélfelni, alufelni közkeletű kifejezés. A dízelesek világában a stekk-pumpa elterjedt megnevezés. A német Steckpumpe kifejezésből származik. Ma

Fig. 1

már a Bosch nyomán PLD-nek nevezük (Pumpe-Leitung-Düse) a rendszert, illetve adagolóját. Az angolok UP – Unit Pump – névvel illetik.

Ehhez köthetjük a gyakran használt pumpa szavunkat. A Magyar Értelmező Kéziszótár a pumpát vándorszónak

nevezi, melynek elterjedésében a holland nyelv volt a „tettes”.

A német eredetű dűzni sem halt még ki, a karburátorok fűvókáját nevezük így, de más fűvókákra is használjuk. Hubschieber, azaz lökettolókás dízel adagolóelem a hazai szaknyelvben hubsíberes.

A tolómérő szleng neve a subler, a német Schieblehre szóból torzult.

A gyakran használt stekker, azaz csatlakozó német szó, melyet többnyire elektromos csatlakozóra használunk.

A csati szellemes mai rövidítés.

Az 5-gangos váltó, azaz 5-fokozatú a német „der Gang” torzulása, többek között sebességfokozatot jelent.

A flansni perem, leszorító karima, csúszógyűrűs tömítést tartó közdarab eredete a német der Flansch szó.

A trepni fellépő, feljáró, felhajtó rámpa, esetleg a motorkerékpár lábtartója. Eredete a német die Treppe, lépcső szó.

A KARBURÁTOR SZÓ EREDETE KÜLÖNÖSEN IZGALMAS

Nézzük meg, honnan ered a karburátor szavunk. (Magyarul porlasztó, ez a kifejezés jó, a gázosító már „gázos”!) A karburátor szót a világ szinte minden táján – nyelvükhöz igazítva – ismerik! Alapja a francia carbure, melynek

jelentése karbid. Karbidon a kémiában a fémek szénnel alkotott vegyületeit értjük. Itt azonban a szénvel egyesítés fogalom kerül előtérbe. A tüzelőanyag kémiában a „karburálás” egy közeg (tüzelőanyag) energiatartalmának (széntartalmának) illő szénhidrogénnel való bekeverését, dúsítását jelenti.

INNEN-ONNAN

A demag szót futómacska, daru, emelőmű, elektromos láncos emelő, köteles, sodronyos emelőszerkezetre használjuk. A DEMAG Németország

legnagyobb darugyártója volt a 20. század első harmadában. Neve a Deutsche Maschinenfabrik GmbH-ből ered.

A hidrodinamikusan nyomatékváltó a szakmában csak konverter, az angol converter átvétele. Mondják vandlernek is, a német Wandler nyomán.

A sofőr szavunk eredete a francia chauffeur szó hangzás szerinti átvétele. Eredetileg fűtőt jelent, azt a fűtőt, aki a gőzkazánba a szenet belapátolta, illetve a gőzgépet kezelő személyt.

Térjünk át egy másik területre!

Fejes László úr tollából született az alábbi szómagyarázat: „A defekt a magyarban német jövevényszó, amely a német defekt hiányos, sérült’ jelentésű melléknév, illetve a Defekt hiba, kár, sérülés, defektus’ értelmű főnév származéka. Maga a német szó latin eredetű; a defectus hiba, hiány’ kifejezés megfelelője. Egyébként a latin defectus szó nyelvünkbe közvetlenül is átkerült, defektus formában fogyatékoság (szellemi vagy erkölcsi) értelemben, ami eredetileg a tudományos nyelvezetben volt használatos, valamint orvosi műszóként tartották számon. Amikor azt mondjuk, hogy defektet kaptunk, akkor járművünk gumijának sérülésére, nem megfelelő, helytelen működésére gondolunk. Egy defekt pedig azzal jár, hogy a hibát javítani kell, a jármű abroncsát bizony ki kell cserélni.”

A durrdefekt a gyors levegővesztéssel járó defekt (mert mint tudjuk, van lassú defekt is). A szó eredhet a hangutánzó szóból – durranás, de lehet, hogy a német durch Defekt származéka.

A dolgok koronája a bigamer. A bigamer az angol big hammer nagykalapács elhallása, mely magyarul egyszerűen csak a népszava...

Kedves Olvasó, nagyon szívesen veszem, ha további szakzsargon gyöngyszemeket küld szerkesztőségünkbe. Ha nincs is megfejtése, nem ismert a szó eredete, majd utánajárunk! ■